

Ситуативний коментар релігійних аспектів з Послання і Доповідей Президента України Віктора Ющенка*

Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України є певним орієнтиром для політичної і управлінської еліти країни при здійсненні нею своїх повноважень. З огляду на це, питання стосовно релігійної сфери, порушені в Посланні Президента України до парламенту, мають важливе значення в контексті забезпечення права людини на свободу совісті і віросповідання в Україні. Як то виходить із Звернення Президента України В.Ющенка до Верховної Ради України у зв'язку з Посланням Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році», проголошеному ним з парламентської трибуни 9 лютого 2006 року, питання щодо утворення «єдиної помісної соборної первоапостольної православної церкви» або «конституювання Української Помісної Православної Церкви», як зазначено у доповіді «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році», визначено Главою держави як таке, що має «стратегічне значення» і що «державна вправі його порушувати».

Яким чином це питання буде реалізовуватися на практиці, так щоб при цьому не порушувалися конституційні норми щодо відокремлення церкви та релігійних організацій в Україні від держави, не було втручання державного чинника у внутрішні справи православних юрисдикцій (церков) України та не було дискримінації в суспільстві за ознаками релігії, у президентському посланні наведено не було. Аргументи, які наводяться в тексті доповіді, стосовно того, чому держава «вправі» порушувати питання щодо «конституювання Української Помісної Православної Церкви», є надто суперечливими. Багато запитань викликає також слово «конституювання», яке вживається у даному контексті.

Не можна також залишити поза увагою факт/спробу визначити у тексті доповіді орієнтири та пріоритети «розвитку конфесійного середовища на майбутнє». Така постановка питання є некоректною з огляду на вищезазначений конституційний принцип щодо відокремлення церкви і релігійних організацій в Україні від держави.

Якщо виходити з логіки тексту підрозділу 2.4 «Вдосконалення суспільно-релігійних відносин» то виходить, що питаннями конституювання Української Помісної Православної Церкви, розробкою і впровадженням у життя «ефективного політико-правового механізму регламентації суспільно-релігійних та державно-церковних відносин», вдосконаленням «відносин Української Держави і Церкви» тощо, має зайнятися Рада з питань забезпечення свободи совісті та віросповідань при Кабінеті Міністрів України. Утворити таку Раду, як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, пропонується замість Державного департаменту у справах релігій, який зараз діє як урядовий орган державного управління у складі Міністерства юстиції України.

З огляду на те, що нещодавно, у квітні 2005 року, Президент України ліквідував Державний комітет України у справах релігій, який, до речі, мав статус центрального органу виконавчої влади (але без спеціального статусу), пропозиція щодо підвищення статусу Держдепрелігій виглядає дещо непослідовною. З іншого боку, якщо взяти до уваги визначення центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом відповідно до Указу Президента України «Про систему центральних органів виконавчої влади» від 15 грудня 1999 року № 1572/99 та означені в посланні пріоритети щодо «розвитку конфесійного середовища на майбутнє», то тоді ця пропозиція, навпаки, виглядає більш послідовною, ніж ні. Але у такому випадку існує велика ймовірність того, що, зайнявши позицію «буфера» у відносинах між конфесіями і державними органами влади, цей орган перетвориться на адміністративний важіль впливу на релігійне середовище України. У зв'язку з цим посада керівника Ради з питань забезпечення свободи совісті та віросповідань при Кабінеті Міністрів України дуже швидко може набути політичної ваги і стати привабливою при розподілі посад у виконавчій владі після парламентських виборів. Це, в свою чергу, відповідним чином може вплинути на подальшу політизацію церковно-релігійного життя і загальмувати розвиток державно-конфесійних відносин в Україні, заснованих на партнерських засадах.

З позитивних моментів, які містяться в підрозділі 2.4 «Вдосконалення суспільно-релігійних відносин» доповіді «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році» слід відмітити низку актуальних пропозицій щодо гармонізації суспільно-релігійних та державно-церковних відносин зокрема таких, як повернення релігійним організаціям колишніх культових будівель та майна на законодавчій основі, залучення релігійних організацій до співпраці в соціальній сфері, ухвалення в новій редакції Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», сприяння міжконфесійному діалогу, а також прагнення забезпечити рівне ставлення до всіх віросповідань і релігійних організацій на всіх рівнях у всіх регіонах та неухильне дотримання законодавства, що регулює діяльність релігійних організацій, усіма

* *Експерти Інституту релігійної свободи, м. Київ. (друкується за: risu.org.ua).*

суб'єктами правовідносин. Крім того, слід зазначити, що в доповіді було актуалізовано питання стосовно конфесійного регіоналізму в Україні (підпункт «Регіональні особливості гуманітарного простору» пункту 5.1.1 «Суспільно-політичний вимір розвитку регіонів» підрозділу 5.1 «Тенденції регіонального розвитку України на сучасному етапі» розділу 5 «Державна регіональна політика»), який, за умов політизації церковно-релігійного життя, визначений як потенційне джерело “дестабілізаційних та дезінтеграційних процесів”. Разом з тим, певне занепокоєння та подив викликають сентенції стосовно “традиційних церков” та “поширення нетрадиційних релігійних течій” в контексті загрози “стабільному духовному розвитку суспільства” та “національній безпеці держави”.

Підсумовуючи зазначене, слід наголосити, що багатьох суперечливих та некоректних моментів у щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України щодо релігійної сфери можна було уникнути, якщо б влада мала реальний діалог з конфесіями. Одним з таких “майданчиків” для ведення діалогу з релігійними організаціями могла би стати Робоча група з питань свободи совісті при Секретаріаті Президента України, яку мали утворити на виконання доручення Президента України від 8 липня 2005 року по результатах зустрічі Глави держави з членами Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, але яка, з невідомих причин, вчасно не була утворена.

Між тим для держави не має більш ефективного способу, щоб краще зрозуміти потреби релігійної свободи, ніж діалог та проведення консультацій з представниками церков і релігійних організацій. Саме тому цей принцип було зафіксовано у пункті 16.5 Підсумкового документу Віденської зустрічі держав-учасників Наради з безпеки та співробітництва в Європі, до якого Україна має безпосереднє відношення як держава-член ОБСЄ.